

quos refert, ac sequitur Menochius lib. 1. de arbit. quest. 9. non. 1.

17 Item si apponantur verba significantia vtrumque, vt facias, vt arbitratus fueris, & volucris, requiritur arbitrium boni viri, quia vnum praeceptorum inest alteri, & regula est, quod quando ponuntur duo copulatiue, quorum vnum inest alteri, vt contingit in praesenti, non enim est arbitrium sine voluntate, vnum resoluitur in alterum. l. 2. ff. de partit. ibi, in idem placitum & consensum, id est, placitum consensum; ita in proposito, id est, volitione arbitratus sit. Sic Bartol. d. extraneag. ad reprehendum, verb. videbitur, numero 11.

18 His ergo suppositis respondeatur ad dubium principale requiriti causam ad dispensandum in dictis interdictis. Probat, quia Trident. dicit esse seruanda dicta interdicta, nisi aliud Episcopo videatur, quae verba (vt late probaui) requirunt arbitrium boni viri, & ratione regulatum, & sic petunt esse causam. Sic tenent Nauar. lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordin. consil. 26. Menoch. lib. 2. de arbit. centur. 5. casu 427. num. 28. 29. 30. & hos supponit Manuel Rodriguez in expositione motus Pij V. de censibus, dub. 8. fol. 31. pag. 2.

19 Nec obstat cap. relatum, distinct. 37. in contra allegatum, quia ibi non ponitur absolute, vt tibi videretur, sed adiuncta verba praecedentia, & subsequencia faciunt, vt stet ibi pro malo arbitrio.

20 Nota tamen quod quando proprius Episcopus dispensat cum subdito in interdictis, & remittit ad alium Episcopum, vt ipsum ordinet, non tenetur Episcopus ordinans examinare causam dispensationis, an fuerit legitima, quia ipse non dispensat, & patet etiam ex supradictis, quod scilicet Episcopus ordinans alienum cum literis dimissorijs proprijs, non debet examinare, sed acquiescere testimonio proprii Episcopi. Sic Manuel Rodriq. eod. dub. 8. fol. 30. pag. 1. An vero idem dicatur, quando Abbas mittit suum Religiosum ordinandum, & dispensauit cum ipso in interdictis, vel petit ab ipso, vt dispenset, asseritque esse causam, dixi supra dub. 54.

21 Sed quid si Episcopus nolit dispensare in interdictis interueniente causa iusta ad dispensandum, potest ne appellare ad suum Archiepiscopum? Respondetur negatiue, quia quando canon concedit iudici facultatem dispensandi, si nolit dispensare, non est appellatio. Sic Bald. l. quicumque. C. de feruis fugit. Felin. cap. super his, de accusatio. num. 12. qui toto eo cap. late tractat quando aliquid committitur arbitrio, potestati, vel voluntati iudicis, quando possit appellari ab eius definitione.

DVBIVM LVI.

An eadem causa necessitatis, vel utilitatis Ecclesie, quae requiritur in Trident. sess. 23. cap. 11. de reformatione, & cap. 14. requiratur in dispensatione in interdictis inter ordinem minorem, & alium minorem, & inter Subdiaconatum & Diaconatum, eadem (inquam) quae ibi requiritur in dispensatione, in interdictis inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, & inter Diaconatum & sacerdotium.

ritur in dispensatione, in interdictis inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, & inter Diaconatum & sacerdotium.

Ratio habitanda est, quia in his expressè dicit Trident. d. cap. 11. sine, & d. cap. 14. exigi necessitatem & utilitatem Ecclesie in illis: d. cap. 12. initio, & cap. 13. hanc causam non exigit, sed remittit arbitrio Episcopi, dicens, nisi aliud Episcopo videatur.

Nauar. lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordinat. 2. consil. 26. dicit requiri eandem causam, quia eadem ratio videtur omnia comprehendere; item quia vna pars dicti declaratur per aliam in rebus dubiis. l. 1. ff. de rebus dubiis, & in vna parte eiusdem cap. 13. expimitur causa necessitatis, vel utilitatis debere concurrere in hac dispensatione: ergo.

At verius est minorem causam requiri, & fat esse quancumque causam, quia Concilium si eandem voluisset causam, facile id diceret, sicut iterum dixit d. cap. 14. Item qui dicit eam eandem ratio: nam quando transitur ab ordine minori ad Subdiaconatum, recipitur nouus status, nouaque obligatio continentur & recitandi, & cum à Diaconatu ad sacerdotium, recipitur potestas dignissima, & ideo maior exigitur causa ad dispensandum in interdictis inter hos ordines requisitis. Sic Manuel Rodriq. in expositione motus Pij V. de censibus, dub. 8. fol. 31. pag. 2. & fol. 32.

CAPVT II.

De obligatione recitandi horas canonicas ratione Ordinis.

SUMMARIUM.

- DVB. 1. Quot sint horae canonicae, & quinam ad illas teneantur.
- 2. An clerici minorum Ordinum teneantur ad horas canonicas, vel saltem ad aliquam aliam orationem plus quam laici.
- 3. An Religiosi professi, tam viri, quam foeminae in Religione approbata teneantur ad horas canonicas, & quo iure ad illas teneantur.
- 4. An monachus professus ad chorum, qui extra suum monasterium vivit, vel ex iusta dispensatione, vel quia eiectus est, teneatur ad horas.
- 5. An equites, quos vulgo Commendatores appellamus, teneantur ad horas mortali recitare eas orationes, quas loco horarum canonicarum prescribit eorum regula, vt recitent, in illis que recitandis seruare interdicitur.
- 6. An Quatuor teneantur horas recitare.
- 7. An qui hora nona, id est, alas nuebe, initiator Subdiaconatus ordine, teneatur ad integras horas totius diei: & idem quatuor de eo qui hora nona professionem emittit.
- 8. An qui teneatur ad horas canonicas, satisfaciunt si sola mente dicant, vel teneantur voce alta dicere.
- 9. An qui Ecclesie precepto teneantur ad horas, peccent

peccent si in peccato mortali eas recitent quando priuatum recitantur.

- 10. An saltem clerici dicentes Horam publicè in choro peccent si sint in peccato mortali.
- 11. An peccet mortaliiter obligatus ad Horas canonicas, qui omittit aliquam Horam, vel partem non solentem.
- 12. An qui ex negligentia, vel plena deliberatione omittit aliquam de septem Horis canonicis contrahat septem peccata mortalia.
- 13. An qui alternatim recitat cum alio dicendo partem, & audiendo aliam partem, censetur integre recitare, sine sint Hora canonica, sine sint preces ex praenuntia sacerdotali, vel ex defuncti institutione.
- 14. An quando aliquis dicit officium diuinum in choro & audiat partem, quam canit alter chororum, & partem suam non canit, sed submissa voce dicit, satisfaciatur precepto.
- 15. An censetur integre recitare, qui dum dicitur diuinum officium in choro, occupatur occupatione necessaria ad ipsum diuinum officium, vt praesidendo lectionem, quam est canaturus, vel mittitur ad ministrandum, vel ad comitandum ministranturum altare, & c. nec repetit ea, quae interim ab alijs dicuntur in choro, vel si aliquantulum ex causa necessaria cesset, vt quia sanguis ex naribus effluit.
- 16. An censetur integre recitare, qui audit partem quam canit chorus, & aliam partem organo pulsat, vel tenetur partem illam, quam organo dicit supplere, & similiter choros satisfaciatur, dicendo suam partem, & audiendo partem, quam pulsat organum, vel tenetur partem illam supplere.
- 17. An qui Horas dicitur sincopando censetur integre recitare, & satisfaciatur, & famulus, qui cum eis recitat.
- 18. An qui ex obliuione partem Horae omittit, vel qui intrat tarde chororum, vel exit ante finem Horae censetur integre recitare licet non repetat totam Horam.
- 19. An qui Horam interrumpit censetur integre recitare, vel potius teneatur totam Horam repetere.
- 20. An sit licitum diuidere Matutinum à laudibus, ut Matutinum dicatur vespere diei praecedentis, & laudes aurore sequentes, & tunc sit dicenda oratio in fine laudum.
- 21. An cum sacerdos solus recitat, debeat dicere ante orationem, Dominus vobiscum.

DVBIVM I.

Quot sint Horae canonicae, & quinam ad illas teneantur.

OTA Horam non dici ab orando, quia Hora scribitur cum aspiratione, non autem verbum Oro, sed quia certis horis sint Horae canonicae deputatae. Dicuntur autem canonicae; quia secundum canones, sic Nauar. e. quando, Latine cap. 3. num. 26.

Citea numerum Horarum duplex est sententia. Prima docet Horas canonicas esse octo. Probat, quia laudes possunt diuidi, & separatim Th. Sanchez Consil. moral. Tom. 11.

dici à Matutinis: erga sunt distinctae Hora; quia vna Hora non potest interrumpi. Item, quia habent distinctum initium à Matutinis, sicut reliquae Horae. Item colligitur ex illo Psal. 118. septies in die laudem dixi tuis, & rursus media nocte surgebam ad confitendum tibi. Hanc tenet Rationale diuinorum officiorum lib. 5. cap. 1. litera B. Archidiaconus presbyter, dist. 91. D. Anron. 2. part. 9. cap. 12. §. 1. Nauar. cap. quando, Hispan. cap. 5. n. 65. & Latine n. 64. & 27. & cap. 1. n. 5. & dicit Nauar. illo num. 64. in ferijs, & in aduentu & quadragesima cum diuiduntur Matutinis à laudibus, dicendum esse, Ab, tere me, in fine Matutinarum, & non in initio laudum; quia succedit loco hymni, Te Deum laudamus, qui dicitur in fine Matutinarum. Item dicit in fine Matutinarum, cum diuiduntur à laudibus, dicendum esse, Pater noster, & in principio laudum, Pater noster, & Ave Maria; quia id est regulare in omnibus Horis; & si Breuiarij rubricae id in laudibus non aduertunt, id fit quia communiter non diuiduntur. Ex his etiam colligit Nauar. posse laudes diuidi à Matutinis, quia sunt diuersae Hora.

Secunda sententia docet esse septem Horas canonicas, quod inde colligit, quia Matutinum, & laudes sub vna oratione terminantur: & cum sit regulare in omnibus Horis initio dicere, Pater noster, id non aduertunt rubricae Breuiarij in laudibus; etiam si separantur à Matutinis in nocte Natiuitatis secundum dictas rubricas. Quare casus Nauarj nullius est momenti. Et quod possunt diuidi à Matutinis, non arguit esse diuersas Horas, sed ratione consuetudinis id licet; sicut olim nocturni Matutinarum diuidebantur, licet essent vna Hora. Sic Sotus lib. 10. de iust. q. 5. art. 1. paulo ante solutionem ad 1. Turres. cap. presbyter dist. 91. num. 2. Palacios 4. dist. 15. dist. 9. Sit

Prima conclusio. Licet probabile sit esse octo Horas canonicas: at probabilius est esse septem; probatur ratione posita.

Secunda conclusio. Initio laudum, siue primam, siue secundam sententiam amplectamur, nec in fine Matutinarum non est dicendum, Pater noster; quia vt dixi, rubricae Breuiarij id non aduertunt, nec Ms. serue me, dicendum est in fine Matutinarum. Quod patet, tum quia consuetudo oppositum habet, tum quia ponitur post, Deus in adiutorium, quod est initium laudum: at Te Deum laudamus, ponitur in fine Matutinarum ante initium laudum.

Tertia conclusio. Tria genera personarum teneantur ad Horas canonicas, scilicet clerici in sacris constituti cap. 1. & cap. dolentes, de celebrat. Ms. & licet his iuribus tantum inueniantur expressum de sacerdotibus: at communiter idem intelligunt omnes Doctores de reliquis sacro ordine initiatis, & est certum, & sic habet usus & definitur Concilio generali Basiliensi sess. 21. Item teneantur ad Horas Religiosi, vel Religiosae ad chorum professi, vel professe. Item omnes habentes beneficium ecclesiasticum cap. Eleutherius, dist. 91. cap. fin. dist. 91. de quibus generibus personarum singillatim agendum est.

prelium recitandi Horas, vel ieiunandi certis diebus, &c. Sed ad hæc tenebatur ratione Religionis, sed hic est expulsius ad Religionem, & per ipsum non stat quominus admittatur: ergo non tenetur ad hæc. Hæc conclusio est contr. Nauar. supra, sed eam tenet Sotus supra, Aragon. 2. 2. q. 88. artic. 3. fol. 997. Leonard. Lell. lib. 2. de iust. cap. 37. dub. 9. n. 50. Philarc. de officio sacerdot. tom. 1. p. 2. lib. 3. cap. 11. sine. Emanuel Sa summa, verb. Religio n. 40. Sayrus thes. ca. 2. tom. lib. 6. cap. 9. n. 2. 8. Conradus in suis responsis 1. p. q. 285. Enriq. & alij iuniores docti.

Hinc inferitur Monachum existentem in trimeribus, si non habeat ordinem sacrum, non teneri recitare Ratio, quia pro tunc per ipsum non stat non redire ad Religionem, siue in perpetuum, siue temporaliter sit damnatus ad trimeres. Sic colligitur ex Soto ubi supra, & tenent Enriq. & alij docti Magistri, & est contra Nauar. loco cit. & contra Azor. Quod tenetur recitare, videtur insinuare Petrus de Ledesma, quia initio dicit quod excusatur si nullam commoditatem habet, & postea subdit, quod videtur dispensare Papa eo ipso quod auctoritate eius trimeribus damnatur.

Tertia conclusio. Professus ad chorum, qui iusta dispensatione viuunt extra monasterium, est semper sic viuat, tenetur ad Horas, modò cum ipso dispensatum non sit in aliquo trium vororum substantialium Religionis. Ratio, quia adhuc manet Religiosus, & choro deputatus, sicut si esset intra Monasterium, & ex licentia non iret ad chorum. Sic Nauar. ubi supra, & nonnulli recentiores docti.

Ultima conclusio. Si cum Monacho degente extra Monasterium esset iuste dispensatum in voto castitatis, vt posset uxorem ducere, non teneretur recitare, quia iam mutat statum, & definit esse choro deputatus. Sic Nauar. cap. quando, Hisp. cap. 7. n. 20. & alij. Sed ipsemet Nauar. cap. quando, Latine eod. cap. 7. n. 10. hoc limitat, si dispensatio in voto esset talis, vt delineret esse Religiosus, quia per solam facultatem ducendi uxorem non definit esse Religiosus, vt ipsemet docet in Apologia ad lib. de reddendis, q. 1. mont. 56. & in propugnaculo eius, n. 14. & 15. sed mihi non placet hæc limitatio.

DVBIVM V.

An Equites, quos vulgo Commendatores appellamus, teneantur sub mortali recitare eas orationes, quas loco Horarum canonicarum præscribitur eorum regula vt recitent, in illisque recitandis seruare interdictionem.

Isla in commento super Regulam Commendatarum Dni Jacobi cap. 6. initio, dicit teneri sub mortali, & prope finem dicit teneri in illis recitandis seruare interdictionem; quia succedunt loco Horarum canonicarum.

Primò tamen dico non teneri sub mortali recitare, quia consuetudo generalis, quæ est fundamentum obligationis Religiosorum ad recitandum, tantum obligat professos choro deputatos; hi verò tantum deputantur ad militiam, & eorum regula non ponit verba ad mortale obligantia

tantum; etenim cap. 6. sic dicitur, Quando non pueri oyr las Horas del dia, digan los mayores esse, &c. Et confirmatur, quia cap. 7. eodem tenore sic dicitur: Oyr en cada dia Missa, & tamen illa ibi dicit non obligare ad mortale, & sic tenent Nauar. cap. quando, e. 7. n. 23. Palacios 4. dist. 15. disp. 9. fol. 147. & alij iuniores docti.

Secundò dico non teneri in his orationibus recitandis seruare interdictionem, quia tantum hoc est seruandum in officio canonico secundum omnes: at hoc non est officium canonicum.

DVBIVM VI.

An Nouitij teneantur Horas recitare.

Alij dicunt eos teneri, quia gaudent priuilegio clericali, & sustentantur de elemosynis ciuium. Sic Palud. 4. dist. 15. q. 5. Turrec. dist. 9. 1. cap. qui autem, n. 13. & Margar. confessor. fol. 162. videtur tenere vel peccato veniali hos obligari.

Alij dicunt non teneri ad Horas, sed ad aliquid indeterminatam. Sic Syluest. verb. Hora, q. 2. dicto 6. & in Rosa aurea tract. 3. de quest. impertinentibus, casu 19. hæc dicit: De Nouitijs forte possit dici teneri naturali iure ad orationes & Psalmos, vel aliquid huiusmodi, sed non ad Horas. Sic

Prima conclusio. Nouitij nullo modo tenentur ad Horas, si non habeant ordinem sacrum. Ratio, quia de hoc non est ius; nec consuetudo, & satis constat ex iis quæ diximus lib. 6. summa, cap. 10. num. 6. & 7. sic Nauar. cap. quando, Latine & Hisp. cap. 7. num. 23. Sotus lib. 10. de iust. q. 5. art. 3. Armil. verb. Hora, n. 4. Tabien. num. 5. Syluest. ubi supra, Sandoval lib. de officio canonico, 5. p. cap. 5. Palacios 4. dist. 15. disp. 9.

Secunda conclusio. Ad nullas alias orationes plus quam laici tenentur, nisi de consilio, & bene esse, quia non est ius oppositum probans; sic Vincentius, quem refert Tabiena num. 4.

DVBIVM VII.

An qui hora nona, id est, a las nuebe, initiatur subdiaconatus ordine, teneatur ad integras Horas totius diei, & idem quaritur de eo, qui hora nona professionem emittit.

Videtur teneri ad integras Horas, quia obligatio recitandi Horas est pro tota die naturali; ergo ille tenetur ad integras Horas, siquidem dies naturalis non transit.

Sic conclusio. Hic non tenetur ad integras Horas recitandum, sed tantum ad Horas, quæ recitari solent ab illo tempore quo initiatus est, vel professionem emittit. Ratio, quia recitare Horas intra totam diem naturalem, est priuilegium fauoris, & non vinculum necessitatis: hoc est, præuenire possumus, vel postponere intra illam diem, sed non tenemur, cum ergo illa pars diei, quæ est ex quo ille initiatus, vel professus est, nõ sit destinata integro officio perfoluendo, sed tantum ab hora tertia, vsque ad completorium, non tenetur ille

iste ad totum officium, sed tantum ab hora tertia. Vnde non tenetur recitare Matutinum, nec Primam. Ita viri doctissimi ex societate à me consulti, & pro hæc sententia est doctrina Magistri Cano relict. 5. de penit. fol. 170. vers. Sed quid illi primo. Vbi docet cum cui soler hora 12. accidere quartana, & tunc non potest recitare vesperas, & completorium, non teneri manè hoc recitare, sed tantum id officium, quod pro illo tempore antequam superueniat quartana debetur, & reddit rationem, quia facultas, quæ datur ab Ecclesia anteponeendi diuinum officium, intra diem tamen naturalem, est priuilegium fauoris, non vinculum necessitatis.

DVBIVM VIII.

An qui tenentur ad Horas canonicas, satisfaciunt si sola mente dicant, vel teneantur voce alta dicere.

Dvplex est sententia.

Prima dicit, etiam dum priuatiè quis Horas recitat, statim vocis expressionem requiri, vt ab assistantibus, si attendant, & non sit impedimentum, actu percipiatur. Ratio, quia in Concilio Basiliensi sess. 21. sic dicitur Hora non inter dentes, nec in gutturo, &c. Vnde dicit hæc sententia, quod si aliter recitet qui tenetur ad Horas, non satisfacit præcepto de recitando. Sic Metina q. de necessitate vocaliter orandi oratione publica in principio. Ledesma 2. 4. q. 16. art. 6.

Secunda sententia dicit, id non esse necesse, sed fat esse taliter proferre vt à se ipso audiatur. Sic doctores citandi.

Sic prima conclusio. Non satisfacit qui tenetur ex præcepto Ecclesie ad Horas, si sola mente eas dicat, licet maiorem in hoc deuotionem experiretur, sed tenetur voce eas dicere. Probat ex Concilio Basiliensi sess. 21. vbi id cauetur. Item quia Ecclesia non præcipit actum merè internū, nec de illo iudicat. Hæc conclusio est omnium.

Nota quod Nauar. cap. quando, cap. 19. n. 87. Hispanè, sentit esse probabile satisfacere præcepto recitandi, qui sola mente recitaret ea, quæ secretè iubentur recitari in regulis Breuiarij, saltem dicit, quod non damnaret eum, qui sic faceret, licet id ipse non consuleret. Sed credo id non esse probabile, vt patet ex dicto Concilio, & ex ratione dicta, & ex communi omnium Doctorum absolute dicentium teneri recitare voce, & ita tenuit quidam recentior Magister in suis scriptis, non esse probabilem sententiam Nauarri.

Secunda conclusio. Quando officium diuinum dicitur in communi, & publice, tenentur ministri dicere alta voce, ita vt possit audiri à circumstantibus & sic debet intelligi D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 12. vbi dicit quod debet dici alta voce. Ratio, quia tale officium dicitur publicè, vt possint circumstantes inuitari ad deuotionem; ergo oportet vt ita dicatur, vt possit à circumstantibus audiri. Sic Nauar. cap. quando, Hisp. cap. 17. n. 41.

Hinc inferitur peccare eos, qui Missas priuatas, ita submissa voce dicunt, vt percipi nequeant ab assistentibus, nisi quando coram aliis non celebrant, quia tunc fat est vt ab illo ministro facri percipiatur. Sic Caiet. 2. 2. quest. 83. art. 12.

Th. Sanchez. Confil. moral. Tom. 1. I.

Nauar. cap. quando, Hisp. cap. 16. num. 58. & alij.

Tertia conclusio: quando quis recitat Horas priuatiè, satisfacit præcepto Ecclesie, dicendo illas submissa voce, clara tamen, & articulata, ita vt ipsemet recitans audiat: nec oportet, vt tam alta sit vox, vt possit à circumstantibus audiri. Hæc conclusio est contra Doctores priuatiè sententia. Ratio, quia hoc officium non dicitur priuatiè ob eam causam, vt adiudat à circumstantibus; ergo non oportet, vt vox sit tam alta, vt possit audiri. Item, quia sic habet communis recitantium consuetudo, & sic tenent Nauar. cap. quando, cap. 20. Hisp. n. 17. Latine num. 14. Sandoval tract. de offic. Ecclesie sess. p. 6. cap. 14. in principio, & tenent multi iuniores docti. Et quòd recitans teneatur sic recitare, vt possit se audire, docet etiam Armil. verb. oratio, n. 4.

Nota tamen hoc debere intelligi, quòd teneatur orans se audire, nisi adsit impedimentum: si quis enim esset surdus, vel esset strepitus, non teneretur ita altè recitare vt se audiret, oportere enim vociferari, sed fat esset ita altè recitare, vt posset se audire, nisi esset illud impedimentum, vt bene notauit Ledesma ubi supra, & tenent multi iuniores docti.

An verò qui tenentur ad Rosarium ex voto, vel ex penitentia iniuncta, satisfaciat sola mente recitando, dixi lib. 4. summa, cap. 1. n. 36.

DVBIVM IX.

An qui ex Ecclesie præcepto tenentur ad Horas, peccent si in peccato mortali eas recitent, quando priuatiè recitant.

Triplex est sententia.

Prima docet clericum recitantem Horas de præcepto in mortali peccare. Ratio, quia quisquis in mortali exercet actum ordinis, peccat, sed huiusmodi est ille: ergo. Sic Adrián. quodlib. 8. littera B. fatetur tamen littera P. satisfacere præcepto.

Secunda sententia docet, quòd orans siue ex deuotione, siue ex præcepto, non peccat per hoc quòd est in peccato mortali, quia hic non est actus proprius Ordinis: at peccaret si actu peccans, vel actuale profectum peccandi habens, oraret. Ratio, quia magnam Deo irruerentiam facit, qui ab eo gratiam, & beneficium petit, cum actu offendit eum, vel offendere intendit. Sic Metina C. de oratione q. de modis, quibus oratio deprauari solet. Ledesma 2. 4. q. 16. art. 13. Corduba lib. 1. quest. qu. 5. in 3. & 4. puuto, vbi subdit hoc esse peccatum veniale.

Tertia sententia asserit, non peccare qui recitat etiam ex præcepto in peccato mortali, & cum proposito actu peccandi mortaliter. Ratio, nam voluntas colendi Deum, & petendi aliquid ab eo, stat cum actu peccandi proposito, sicut stat facere opus moraliter bonum, vt ieiunare cum actu peccandi proposito peccandi. Ita tenent Nauar. reproband sententiam Metine, cap. quando, cap. 6. Hisp. num. 40. 41. & cap. 20. Hisp. n. 32. Lat. num. 25. & hæc sententia est verior.

DVBIUM X.

An saltem clerici, dicentes Horas publice in choro, peccent si sint in peccato mortali.

Duplex est sententia.

Prima docet hos non peccare, modo capitulum, & orationem non dicant; cum vero qui capitulum, & orationem in choro dicit in peccato mortali, peccare mortaliter. Ratio, quia hoc est actus proprius ordinis sacerdotalis. Sic Nauar. cap. quando, cap. 6. Hisp. n. 43. Latine n. 41.

Secunda sententia docet eodem modo censendum esse de his orationibus, quas sacerdos vestibus sacris indutus dicit in choro, ac de aliis Horis canonicis, & sic non esse peccatum mortale hos actus exercere in mortali peccato. Ratio, quia hæc sunt sacramentalia quedam, non autem sacramenta, nec proprii actus ordinis sacri, licet per Ecclesiam solis sacerdotibus appropriati. Sic Metina C. de oratione, q. de modis quibus oratio deprauari solet. Ledesmi. 2. 4. quest. 16. art. 13. Corduba lib. 1. quest. quest. 50. puncto 3. vers. ad rationes, fauet Caiet. in opus. 2. tom. 9. de usu spiritalium, ubi dicit sacerdotem, qui in peccato mortali dicit orationes in Missa, non peccare per se mortaliter, sed per accidens ratione Missæ. Hanc etiam tenet Ludouicus Lopez instruat. conscientie, 1. p. cap. 10. & hæc sententia est probabilior.

DVBIUM XI.

An peccet mortaliter obligatus ad Horas, qui omittit aliquam Horam, vel partem notabilem.

Henricus Anglicus, quem refert Angelus verb. Hora, n. 10. dicit quod omittere Horas ex contemptu, est peccatum mortale; si vero contra contemptum vna die quis non dicat Horas, non audeat dicere esse mortale; & in hanc sententiam inclinat Angel. dicit enim eam esse humaniorem: imò Sorus videtur esse dubius an sit mortale; dicit enim lib. 10. de inst. quest. 5. art. 6. vers. subicitur, quod forte est mortale aliquam Horam non recitare. Sit

Prima conclusio. Peccat mortaliter qui tenetur ad Horas, si dedit opera, vel ex culpabili, & crassa negligentia, prætermiserit aliquam ex Horis canonicis vna die. Probatur, quia transgreditur præceptum Ecclesie in re graui, & que præcipitur in virtute obedientie, cap. dolentes de celebrat. Missæ. sic Tabie. verb. Hora, n. 18. Syluest. quest. 12. dicto 5. & 6. Palacios 4. dist. 15. dist. 9. Nau. cap. quando, Lat. & Hisp. cap. 7. a num. 5. & in summa cap. 25. Lat. & Hisp. n. 96. 97. D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 14. §. 5. Turrec. cap. Eleutherius, dist. 91. d. 5. Viguier. lib. de instit. Theol. cap. 5. §. 5. vers. 4. Fr. Metina lib. 1. instruat. cap. 14. §. 11. Frapiscus de los Sanctos lib. de Horar. canon. persoluit. impedim. 7. Sandoual lib. de offic. canonic. 6. p. cap. 14. & multi recentiores docti Magistri.

Secunda conclusio. Similiter peccat mortaliter, si data opera, & ex crassa, & culpabili negligentia omittat partem notabilem vnius Horæ; si vero seculo contemptu omittat leuem partem vnius Horæ ex negligentia, peccat venialiter.

Probatur prima pars; quia quantum attinet ad peccatum mortale, idem est relinquere totum, & partem notabilem illius. Patet secunda pars; quia est leuis materia. sic Nauar. Sandoual ubi supra. Pro eadem sententia sunt Caiet. 2. 2. quest. 83. art. 13. sine, & Ledesmi. 2. 4. quest. 16. art. 6. dist. 4. ubi dicunt cum, qui voluntarie euaguarit in parte notabili Horæ, peccare mortaliter, necdum qui omnino eam omittit.

Ultima conclusio. Non peccat mortaliter, qui per inadvertentiam, vel obliuionem omittit aliquam Horam, sed communitur erit peccatum veniale, tanto grauius, vel leuius, quanto inadvertentia, vel obliuio fuerit magis, vel minus culpabilis, & si nulla culpa intercellit, nullum erit peccatum. Sic Nauar. cap. quando, cap. 10. num. 28. & in summa Latina cap. 25. num. 99. Sandoual ubi supra, & alij.

Quæ autem sit pars notabilis Horæ, vt eius omissio sit culpa mortalis, dixi lib. 1. summa cap. 4. num. 18.

DVBIUM XII.

An qui ex negligentia, & plena deliberatione omittit aliquam die septem Horas canonicas, contrahat septem peccata mortalia.

Aliqui dicunt tot mortalia quemquam committere, quot Horas omittit. Sic D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 14. §. 5. & videtur idem sentire Turrec. c. Eleutherius, dist. 91. n. 5. & Tabien. verb. Hora, num. 18. refert quosdam tenere hanc sententiam, & dicit esse probabiliorum, quam oppositam; quia quælibet Hora per se habet diuersam rationem ab alia Hora. Subdit tamen non multum differre hanc sententiam ab ea, quæ dicit esse vnum peccatum; nam quod illa dicit esse plura, hæc dicit esse vnum cum pluribus circumstantiis necessariis detegendis in confessione. Sit

Prima conclusio. Si attendamus solam exterioriorem omissionem, id est, quando deliberatio omittendi Horas non reperitur, sed semel quis deliberauit se non recitaturum septem Horas, & amplius non recordatur in illa die omittere omnes Horas vnius diei, est vnum peccatum mortale. Ratio, quia omnes septem Horæ præcipiuntur vnicò præcepto, & sic omnes habent rationem vnius obiecti talis vnius præcepti. Sic Nauar. cap. quando, cap. 7. Lat. & Hisp. num. 6. ubi alios refert Palacios 4. dist. 15. dist. 9. fol. 13. Syluest. verb. Hora, 9. 10. Viguier. lib. instruat. cap. 5. §. 5. vers. 4. & multi recentiores Magistri valde docti.

Nota exprimentum esse in confessione quot Horæ sint omisse. Sic Tabiena ubi supra, & colligitur ex Nauar. quia dicit eo grauius esse peccatum, quò plures Horæ fuerint omisse.

Secunda conclusio. Quoties quis in die deliberat se non recitaturum omnes, vel aliquam Horam, tot peccata mortalia perpetrat. Ratio, quia in re graui deliberat transgredi præceptum. Sic Nauar. Palacios, Syluest. ubi supra, Sandoual lib. de can. 6. p. c. 14. & nonnulli ex recentioribus docti Magistri.

Hinc inferitur eum, qui quadam die, vel quodam

quodam anno non recitauit scriptis recordatus Horarum, & statuens omittere non sat confiteri, si dicat quodam anno non recitauit, sed teneri aperire quoties recordatus statuerit non recitare, quia toties peccata mortalia. Sic Nauar. ibi & alij.

Ultima conclusio. Qui deliberat se non recitaturum hodie aliquam Horam, & postea recollens, & potens intra eundem diem recitare non recitat illam, committit duo peccata, alterum commissionis, dum id deliberauit alterum omissionis, dum sciens, & potens omisit. Sic Nauar. cap. quando, Latine & Hisp. d. num. 6. Syluest. ubi supra, & multi iuniores docti.

DVBIUM XIII.

An qui alternatim recitat cum alio, dicendo partem, & audiendo aliam partem, censetur integre recitare, siue sit Hora canonica, siue sint preces ex paruitate sacramentali, vel ex defuncti institutione.

Respondetur affirmatiue, vt latè dixi lib. 4. summa cap. 11. n. 37. & 38. Sed addendum est primò quòd ad hoc vt recitans cum alio satisfaciat, oportet vt audiat, & attendat ad partem alterius, aliter non satisfaciat; quia non videtur ipse recitare, quòd alius recitat, quando non attendit ad partem alterius. Sic Nauar. cap. quando, Latine cap. 11. numero 8. & cap. 19. Hisp. numero 79. Latine num. 80. & in summa Hispana cap. 28. ad au. ad n. 98. cap. 25.

Hinc inferitur turam, qui partem, quam dicit socius, nequè audire non satisfacere, si recitet cum alio, vt ex lex dictis. Sic Nauar. cap. quando, cap. 19. Hisp. num. 79. Latine num. 80.

Secundò inferitur, quòd id, quòd iuxta rationabilem chori vnum vnum dicit, vt lectiones, &c. vel alio associatus, vt versiculos, non tenentur alij recitare, sed sat esse si attentè audiant, quia illud reputant omnes dicere. Ita Syluest. verb. Hora, quest. 7. dicens stultum esse de hoc formare scriptum. Palud. 4. dist. 15. quest. 5. Angelus verbo Hora, num. 17. Tabie. num. 17. Armill. num. 15. D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 5. Nauar. cap. quando, cap. 10. Hisp. num. 20. 21. Latine num. 16. Sandoual ubi supra. Imò dicit optimè Nauar. non bene facere eos, qui ea, quæ secundum communem chori consuetudinem aliquis solus dicit priuatim voce submissa recitant, quia melius esset attentè audire. Similiter dicit sacerdotem celebrantem cum Diacono & Subdiacono melius facere si dum ipsi dicunt Epitola, & Euangelium, attentè audiat, quam si secrete dicat.

DVBIUM XIII.

An quando aliquis dicit officium diuinum in choro, audiat partem, quam canit alter chorus, & partem suam non canit, sed submissa voce dicit, satisfaciatur præcepto.

Duplex est sententia. Prima non satisfacere. Ratio, quia ideo

recitans cum alio satisfacit, dicendo suam partem, & audiendo aliam, quia communicat cum illo: at non cantans, sed summissè dicens suam partem, non communicat cum cantantibus: ergo. Ita Nauar. cap. quando, cap. 10. Hisp. numero 80. Latine num. 81. & cap. 10. Hisp. num. 27. Latine num. 47. Sandoual lib. de offic. canonic. 6. p. ca. 16. Caietan. lib. 17. respons. respons. 8. & in summa, verb. Hora, in fine. Armill. verb. Hora, num. 2. Subdunt tamen Caiet. & Sandoual, quòd si viri timorati sic assuescerent facere, consuetudo esset optima legum interpretis, & charitas, quæ omnia communia reddit efficeret, vt verius audiret esse communis omnibus audientibus.

Secunda sententia tenet hunc satisfacere. Ratio, quia ille verè recitat in communi cum aliis cum choro sit præsens, & partem, quam alij canunt, attentè audiat, & suam recitet. Sic plures tenuerunt (vt refert Caiet. dist. respons. 8.) idem quidam alij, vt refert, & sequitur Tabiena verb. Hora, num. 33. & tenent quam plurimi recentiores Magistri, valde docti, & hæc sententia est probabilior.

DVBIUM XV.

An censetur integre recitare, qui dum dicitur diuinum officium in choro, occupatur occupatione necessaria ad ipsum diuinum officium, vt prauidendo lectionem, quam est canaturus, vel mittit adthurificandum, vel ad committendum thurificaturum altare, &c. nec repetit ea, quæ interim ab aliis dicuntur in choro, vel si aliquantulum ex causa necessaria cesset, vt quia sanguis & naribus effluit.

Sit conclusio. Occupatio necessaria ad ipsum diuinum officium excusatur, ita vt partem omissionem non teneatur quis supplere. Verò gratia, qui sunt in choro, & occupantur prauidendo lectionem, quam sunt cantaturi, vel legendo Psalmos, vel antiphonas, vel vt portent ignem ad thurificandum, exeunt, non tenentur supplere partem, quam non audierunt ob has causas. Ratio, quia cum corpus vnum reputetur chorus, quòd vnus dicitur censetur alter disisse, qui detentus est occupatione necessaria ad ipsum chorum. Sic Nauar. cap. quando, Hispanæ cap. tit. 11. numero 14. Latine numero 36. 37. Sandoual libro de offic. canonic. 6. p. capitulo 9. & quidam iuniores Magistri.

Notandum autem esse conclusionem, quando hi ante officium diuinum non potuerunt, vel non debuissent prauerire, quia hoc ipsis non incumbat, & propter necessitatem repente occurrentem, hæc tunc faciunt: tunc enim non tenentur supplere. Sic Nauarrus locis citatis & alij, & per hoc venit limitandum quòd dicit ipsemet Nauarrus cap. quando. Latine capitulo decimo, sine; ubi dicit quòd non peccat si interruptum, quòd necesse est ad illud munium, & si omnia fuerint minima, non tenetur supplere; & si pars notabilis, tenetur sub mortali supplere; & si fuerint aliquantula quantitas, tenetur sub veniali; ipse enim Nauar.

uarr. cap. quando, Latine *cap. 11. num. 36. & 37.* se limitat, quando debuit, & potuit praeuenire.

3 Hinc infertur primò recitantem, vel cantantem in choro, non oportere repetere, vel supplere, quod alij dixere, dum tulit, vel eruoit cunctibus defluit, vel quidquam decens loquitur, vel tantisper respirat, etiam si chorum exeat, modò sit exiguum, licet sit Psalmus integer, quia ratione societatis dicitur ab vno, censetur dictum ab alijs. Sic Nauarr. cap. quando, Hisp. cap. 19. numer. 82. Latine numer. 83. & refert Maiorem 4. distincti. 12. questione 6. idem Nauarr. cap. quando, Latine cap. 21. num. 36. & 37.

4 Secundo infertur, eos, qui ex choro mittuntur ad thurificandum altare, non teneri Antiphonam & Magnificam, quæ interim canuntur in choro, dicere. Ratio, quia nec coguntur memoriter scire, nec portare librum, & totus chorus pro illis supplet, cum illi occupentur in celebratæ eiusdem officij, quæ antea præueniri nequit: sic Sorus lib. 10. de insti. quest. 5. art. 3. *vers. pari modo qui sic.* Sandoual ubi supra, Nauarr. cap. quando, Hisp. cap. 11. num. 14. & multi ex recentioribus docti Magistri, & idem dicendum est de Capellanis, qui comitantur thurificatum altare. Sandoual *ibidem*, & alij, & patet eadem ratione.

DVBIVM XVI.

An censetur integrè recitare qui audit partem, quam cantat chorus, & aliam partem organo pulsat, vel tenetur partem illam, quam organo dicit, supplere: & similiter chorus satisfaciat dicendo suam partem, & audiendo partem quam pulsat organum, vel tenetur partem illam supplere.

1 **N**AUARR. cap. quando, Latine cap. 21. num. 19. dicit satis rationi consentaneum esse respondentem organo excusari à recitanda ea parte, quam organum pulsat: at (inquit) non auderem excusare chorum, & singulos à recitanda illa parte secretò, quum & ganum pulsat. Sic

1 Prima conclusio; Ille qui organis choro respondet, non tenetur recitare eam partem, quam organum pulsat. Ratio, quia Ecclesia accipit sonum illum organorum, vs partem diuini officij. Sic Nauarrus ubi supra, & multi iuniores docti. In idem propendit, licet dubius, Sorus lib. 10. de insti. quest. 5. artic. 3. *vers. pari modo qui sic.* Vbi hæc dicit, *Nescio an qui organis choro respondet, tenetur postea officium pendere.*

3 Secunda conclusio. Qui cantant in choro, non tenentur postea dicere versum, qui organis pulsatur. Ratio, quia sonus ille organorum accipitur ab Ecclesia loco vocum, & vt pars diuini officij. Sic alij ex recentioribus docti Magistri.

DVBIVM XVII.

An qui Horas dicunt syncopando, censentur integrè recitare, & sic satisfaciunt & famuli, qui cum his recitant.

1 **S**IC conclusio. Qui notabiliter male recitant syncopando, & contrahendo sæpe syllabas, deglutendo dictiones, incipiendo suos versus ante, quam ij, cum quibus recitant, suos absoluant, peccant mortaliter quando iudicio boni viri est res notabilis. Sed si in hoc parum exceditur, erit peccatum veniale; & quando est res notabilis, non satisfaciunt præcepto, sed tenentur iterare. Sic Nauarr. summa Hisp. & Latina cap. 15. numer. 98. 99. & cap. quando, cap. 10. num. 9. Syluest. verb. Hora, quest. 12. dict. 4. D. Antoninus 3. part. titulo 3. cap. 4. §. 5. Angelus verbo Hora, ex num. 18. Palud. 4. dist. 15. quest. 5.

Hinc infertur, famulos, qui tenentur recitare, siue ratione ordinis, siue ratione beneficij, vel alia ratione, si recitent cum his, qui toties syncopant, vel omittunt, vel non bene pronunciant dictiones, vel incipiunt versum nondum altero absoluto, vt prudentis iudicio sit notabilis confusio peccate mortaliter, ni propositum habeant iterum recitandi. Patet, quia non satisfaciunt præcepto recitandi Horas. Sic Nauarr. locis citatis.

Nota tamen, non oportere clericos nimis scrupulosos esse casti, quo putant se vel non integrè pronunciasse, vel aliquantè syncopasse, vel verba aliqua non voce, sed guttute dixisse, dummodo defectus non sit valde notabilis, quia tunc satis erit de defectu huiusmodi penitere. Sic Metina C. de oratione, quest. de Horis canon. reiterandis sub finem. §. an autem per Horarum interruptionem.

DVBIVM XVIII.

An qui ex obliuione partem Horæ omittit, vel quia intrat tarde chorum, vel exit ante finem Horæ censetur integrè recitare, licet non repetat totam Horam.

1 **C**IRCA hoc Armill. verbo Hora, num. 15. & Tabien. an. 17. dicunt, quòd si est pars notabilis omisa ex obliuione, vel inaduertentia, non satisfaciunt ni totam repetat Horam. Sic

2 Prima conclusio. Si quis recolat inter recitandum ex obliuione præterisse Psalmum, vel lectionem, non tenetur totam Horam repetere, sed sat est supplere omisium. Probatur, quia hic verè integrè recitat, siquidem nihil omittit. Sic Armill. & Tabien. ubi supra, Syluest. verb. Hora, quest. 12. dicto 3. Paludan. 4. distincti. 15. quest. 5. D. Anton. 3. part. 13. cap. 4. §. 5. Angel. verb. Hora, n. 18. Nauarr. summa Hisp. & Latina cap. 25. n. 99. & cap. quando, Latine cap. 10. n. 49. Viguer. lib. insti. Theol. cap. 5. §. 5. *vers. 4.*

3 Secunda conclusio. Idem arrioris dicendum est, quando pars omisa ex obliuione, vel inaduertentia est notabilis; non enim tunc oportet totam Horam repetere, sed sat est partem illam

illam omisiam supplere. Probatur ratione posita; & hoc à fortiori tenet verum, amplectendo sententiam, quam dicit, seq. amplectar. Sic Nauarr. locis citatis.

4 Tertia conclusio. Qui incepta Hora chorum ingreditur, & debet totam Horam cum choro abfoluere, & alias Horas, quas chorus absque interruptione recitat, & ijs finitis debet supplere omisium; & idem dicendum est de eo, qui ante finem Horæ ex aliqua causa egreditur, vel dormit, dum dicitur aliqua pars Horæ. Sic Nauarr. cap. quando, cap. 16. num. 6.

5 Quarta conclusio. Si chorus erret in aliqua Hora, vel parte notabili illius; non tenetur, in communi supplere cantantes, vel recitantes, sed sat est quisquis priuatim suppleat. Sic Nauarr. cap. quando, cap. 10. num. 39.

6 Vltima conclusio. Quando quis priuatim cum alio recitat, & ex aliqua causa omittit dicere, vel audire versum aliquem, veluti ob tulum, vel loquutionem necessariam, & alius non expectat, non peccat venialiter, sed sat est si postea suppleat. Nauarr. summa Hisp. & Latina cap. 25. num. 99.

DVBIVM XIX.

An quis Horam interruptit, censetur integrè recitare, vel potius tenetur totam Horam repetere?

1 **H**AC in re conuenit inter omnes licere Horam interrompere ex causa aliqua rationali, ad breue tempus, nec oportere postea Horam repetere, sed sat esse vterius progredi. Ratio, quia tunc reputatur vnica Hora, vt quando occurrit necessitas aliqua naturalis, vel loquutio breuis, quæ non potest comode differri, vel meditatio vtilissima circa id, quod recitatur, vel opus misericordie corporalis, vel spiritualis, quod differri comode nequit. Sic Metina C. de oratione, quest. de Horis iterant. Ledesma 2. 4. quest. 16. artic. 6. 2. part. dub. 4. Gerfon. 3. part. mat. de orat. liera F. Gabr. in canonem Missæ lect. 62. liera M. Nauarr. cap. quando, cap. 16. à num. 67. vsque ad 75. Hisp. & Latine à num. 65. vsque ad 75. & multi iuniores docti.

2 Vnde Nauarr. ibi non damnat de peccato vnde, qui interruptit ad videndum in Doctoribus explanationem alicuius versus, quem recitat, vel ad audiendum concionem, vel Missam, quia hoc (inquit) aliquomodo pertinet ad Horas.

3 Secundo certum est, quòd si quis sine causa rationali interruptat officium inceptum, quando interruptio non est ad longum tempus, peccabit venialiter, non tamen tenentur Horam repetere, sed potest vterius progredi. Ratio, quia irreuerentia, & indecens est, vt inceptum sermonem cum aliquo absque causa interruptamus: ergo à fortiori cum Deo. Sic Nauarr. d. cap. 16. numer. 63. & affert ad hoc concilium Toletanum cap. nihil, 7. quest. 1. & Viennensè elemem. 1. de celebrat. Missar. Idem tenent nonnulli docti Magistri.

At dubium graue est, an quando interruptio est per magnum tempus, teneatur quis reincipere Horam? Duplex est sententia.

Prima dicit teneri repetere. Ratio, quia propter interruptionem, & discontinuationem dicta & dicenda non faciunt vnã Horam. Sic Metina & Ledesma ubi supra. Idem Nauarr. cap. quando, Latine cap. 16. num. 75. quando (inquit) est tam magna & tam impertinens interruptio, vt merito censetur Horæ recitationem facere adeò discontinuam, vt dicta & dicenda non faciunt quid vnũ. Angles mat. de orat. in florib. quest. theolog. 1. p. fol. 341.

Secunda sententia docet quòd licet sine causa iusta interruptat recitans Horam, & per magnum tempus, modò habeat animum supplendi intra eundem diem, non peccat mortaliter, nec tenetur sub mortali ad repetendum Horam: sed sat est supplere omisiam, licet ad vitandum diem melius esset repetere. Ratio, quia licet, physice loquendo, quando est magna interruptio non sit eadem Hora continua, & loquendo moraliter, propter intentionem quam hic habet supplendi quod deest intra eundem diem censetur integratio, & continuatio eiusdem Horæ, arque adeò impletio præcepti Horarum quoad substantiam. Et confirmatur, quia antiquitus diuidebantur Nocturni per magnum tempus. Item, quia qui tenentur ad Rosarium, vel Psalmum, ex voto, vel penitentia, satisfaciunt recitando dimidiam partem manè, & aliam vespere, vt dixi lib. 4. summa, cap. 11. num. 39. ergo similiter in Hora canonica. Hanc tenent multi ex recentioribus valde docti Magistri, & potest probari ex doctrina Nauarr. posita dub. precedenti, videlicet quòd qui ex obliuione omisit aliquam partem Horæ, non tenetur totam repetere, sed illam partem omisiam, quando intra eundem diem recordatur: ergo non est de essentia, & necessitate continuatio, alias esset tota Hora repetenda. Et hæc sententia videtur mihi probabilior, & eam tenent Aragon. 2. 2. q. 83. art. 12. sine, & Manuel. 1. tomo summa cap. 140. num. 3. Lessius lib. 2. de insti. cap. 37. dub. 10.

Nota hanc sententiam etiam tenere verum, licet quis faciat illam interruptionem cum proposito formali reincipendi postea illam Horam; hoc enim non obstante poterit postea non reincipere, sed prosequi quod cepit, licet Nauarr. d. cap. 16. num. 73. teneat oppositum. Probatur, quia vtraque pars dicta est cum intentione sufficienti adimplendi præceptum, & non requiritur continuatio: ergo sufficienter adimplet. Item quia (vt late dixi lib. 1. summa cap. 13. num. 9. vsque ad 17.) non requiritur intentio implendi præceptum ad illud implendum: vt qui audiuit partem Missæ animo amplius non audiendi, satisfaciat audiendò aliam partem.

An qui tenetur dicere Rosarium, coronam, vel Pfalterium Virginis Mariæ, vel coronam Domini nostri Iesu Christi, satisfaciat dicendo eam eodem die horis interruptis, siue ex voto, siue ex penitentia tenetur, dixi lib. 4. summa, cap. 11. num. 39.

DVBIVM XX.

An sit licitum dividere Matutinum à laudibus, ita ut Matutinum dicatur vespere diei precedentis, & laudes aurora sequentis, & tunc sit dicenda oratio in fine laudum?

1. Si prima conclusio. Licitum est etiam absque scaufa dividere Matutinum à laudibus. Probat, quia licet contra Navarrum teneamus Matutinum & laudes non esse distinctas Horas, sed partes integrales eiusdem Horæ: atnegari non potest, quin longè aliter sint partes, quam partes aliarum Horarum: ergo propter hanc magnam diversitatem poterunt dividi. Secundo probatur, quia ita solebat fieri in primitiva Ecclesia; Matutinum enim canebatur in tribus vigiliis noctis, & in quarta vigilia laudes, Tertio probatur, quia nocte Natalis Domini inter Matutinum, & laudes mediatur Missa: sic docet Navarr. cap. quando, cap. 3. Hisp. num. 63. Lat. num. 64. Toletus in sum. & multi docti iuniores.

2. Secunda conclusio. Quando dividitur Matutinum à laudibus, non est opus dicere orationem post Matutinum, præter quam in nocte Natalis Domini, ubi id præcipit rubrica Breuarij, quia nullo iure, nec auctoritate, nec ratione id probatur. Sic ex recentioribus multi viri docti.

DVBIVM XXI.

An cum sacerdos solus recitat, debeat dicere ante orationem, Dominus vobiscum.

1. Aliqui, scilicet Mimantensis, Cosmas, & Alberus, quos refert Navar. ubi infra, videntur dicere quod non, & potest probari: tum quia est loquutio pluralis: tum quia hac ratione docet Papa cap. hoc quoque, de consecrat. dist. 1. probat non esse faciendum sacrum, nisi saltem duobus presentibus.

2. Sit conclusio. Sacerdos solus orans debet dicere Dominus vobiscum. Ratio, quia salutatur Ecclesiam, & generalis consuetudo derogavit decreto Soteri Item, quia faciens sacrum coram vno dicit, Dominus vobiscum, & Orate fratres, Itè quia Pius V. in regulis Breuarij nullam talem variationem docet: imò in gratias agendi post Missam forma, quas communiter quis solus agit, ponitur, Dominus vobiscum. Hanc tenet Navar. cap. quando, Latine cap. 22. num. 86.

SYMMARIVM.

- 21. Quam Breuarij formam teneantur sequi, qui tenentur ad Horas canonicas?
22. An quando Religiones, vel Ecclesia cathedrales, seu collegiata, que ante ducentos annos habent Breuarium, non acceptant hoc novum, sed recitant iuxta suum Religiosi privati, vel privati Clerici subditi talium diocesum, possint, vel teneantur recitare iuxta hoc novum Breuarium, vel potius iuxta Breuarium sue Ecclesie, vel Religionis?
23. An sit modo peccatum lethale recitare iuxta

- aliud Breuarium, quam Pij Quinti?
25. An mutans qualitatem officij peccet mortaliter P. S. qui recitare tenetur. Horas canonicas, si recitet de Sancto, quando debet recitare de Feria, vel contra.
26. An possit Episcopus dispensare cum suo subdito, ut secundum aliud Breuarium recitet?
27. An qui tenentur ad Horas, teneantur ad omnia officia, que sunt in Breuario, scilicet ad Psalmos penitentiales, officium defunctorum, litania, canticum Graduum, officium parvum Beata Maria?

DVBIVM XXII.

Quam Breuarij formam teneantur sequi, qui tenentur ad Horas canonicas?

1. Nota quòd dubium erat difficilissimum ante novum Breuarium Pij Quinti, propter multas & varias Breuariorum formas: at nunc post novum Breuarium quid sentiendum sit, colligitur ex motu proprio Pij Quinti, qui habetur in principio Breuarij, & ex alio Gregorij XIII. qui habetur in principio Vestorum Hispania, & claritatis gratia resoluam aliquibus propositionibus.

Prima conclusio. Post sufficientem promulgationem huius Breuarij tenentur omnes sequi eius formam, exceptis Religionibus, & Ecclesiis, quas constat habuisse speciale Breuarium per dios ante institutionem huius Breuarij: Ita habetur in ipso motu proprio Pij Quinti, ubi aboleri, Pontifex omnia alia quævis Breuaria, & omnia recitandum iuxta hoc novum.

Nota quòd sufficientem promulgatio implenda est eo tempore, quod designatur in Bulla Pij Quinti, scilicet post eius promulgationem Romæ, qui erant Romæ, habebant vnum mensem post editionem huius Breuarij; qui verò extra Romam & erant intra montes, tres menses; qui verò ultra montes, sex menses, vper illud tempus censeretur factam fuisse omnibus sufficientem Breuarij promulgationem. Ex hoc verò non sequitur quòd statim omnes, qui post illud tempus signatum non recitarent Horas secundum hoc Breuarium, peccarent: nam licet illa promulgatio fuit sufficiens ad obligandam omnes, etiam distantes longinquitate Romam, poterant aliunde excusari, vel quia non audierunt, vel non habuerunt copiam voluminum venalium. At seculis his titulis non excusantur à peccato mortali. Sic nonnulli iuniores videntur doceri.

Secunda conclusio. Qui ante impus dictum sufficientem promulgationem solent dare opera emere Breuarium hoc, & secundum illius formam recitare, non peccant. Ratio, quia Pontifex vi servare suavitatem cum omnibus, permittit aliquam temporis distantiam ad relinquenda antiqua Breuaria: scilicet post tempus assignatum addat Pontifex, vel eum fuerit copia voluminum venalium, sensus est si post illud tempus, non fuerit copia voluminum venalium, teneantur eum primum fuerit copia. Sic prædicti iuniores. Tertia conclusio. Ecclesie & Religiones, que habent prædictam consuetudinem recitandi aliud Breuarium ante ducentos annos ab huius editione,

editione, non tenentur acceptare hoc Breuarium novum nisi ex speciali voto, vel ex suo instituto teneantur se conformare Breuario Ecclesie Rom. Eiusmodi sunt Religiones D. Augustini, & D. Francisci; permittit tamen illis Pontifex, ut in choro possint recitare iuxta hoc novum Breuarium, dummodo Episcopus, & vniuersum Capitulum in eo consentiant. Sic iuniores prædicti.

DVBIVM XXIII.

An quando Religiones, vel Ecclesia cathedrales, seu collegiata, que ante ducentos annos habent Breuarium, non acceptant hoc novum, sed recitant iuxta suum Religiosi privati, & privati Clerici subditi talium diocesum, possint, vel teneantur recitare iuxta hoc novum Breuarium, vel potius iuxta Breuarium sue Ecclesie, vel Religionis.

1. Quidam iuniores docti posuerunt discrimen inter Religiosos & Clericos, quòd Religiosi non possunt uti hoc nouo Breuario, nisi sua Religio acceptet, sed etiam priuatim recitantes tenentur recitare iuxta Breuarium sue Religionis. Ratio, quia Religiosi tenentur recitare iuxta Breuarium sue Religionis, nisi ad aliud habuerint speciale privilegium: sed hoc Breuarium non concedit eis post illo vti, nisi sua Religio acceptet; ergo nisi sua Religio acceptet, non possunt Religiosi uti hoc nouo Breuario: at Clerici tenentur sequi hoc nouum Breuarium, licet Ecclesia sue diocesis habeat Breuarium ante ducentos annos, & iuxta illud recitet. Ratio, quia si recedat, verba Bullæ, quibus prædictis Ecclesiis datur facultas referuandi antiquum Breuarium, loquuntur quoad choros; ergo quando Clerici illarum recitant priuatim extra choros tenentur sequi nouum Breuarium.

2. Sed opposita sententia est verior & tenenda, scilicet nullum esse discrimen inter Clericos & Religiosos, sed Ecclesia cathedrales, vel collegiatales, habens Breuarium ante ducentos annos non acceptat hoc nouum, Clerici priuatim recitantes possunt licet & libere recitare secundum Breuarium sue Ecclesie, vel secundum nouum Breuarium. Similiter etiam quando Religio habet Breuarium ante ducentos annos, & non acceptat hoc nouum, possunt particulares Religiosi, quando prædicitam recitant, recitare iuxta Breuarium sue Religionis, vel etiam iuxta hoc nouum, quantum attinet ad præceptum vniuersale Ecclesie recitandi, nisi in tali Religione sit aliquod præceptum particulare circa hoc. Probatur primo, quòd nulla sit differentia inter Clericos & Religiosos, quia Pontifex ex æquo & eodem modo loquitur de monasteriis, & de aliis Ecclesiis habentibus Breuarium ante ducentos annos. Item, quia sicut Religiosi tenentur sequi in recitando consuetudinem, seu statutum Religionis; ita Clerici laicales tenentur sequi ritum sue Ecclesie, quæritis, ut bene docent Navar. quando, Hisp. cap. 19. num. 22. Caiet. verb. Hora, §. quoad seculum. Armill. verb. Hora, num. 27. Nicæ in summa, tit. 66. Pedraza in summa, cap. 5. Sotus lib. 10. de inst. quæst. 5. art. 4. Saudoual lib. de offic. Eccles. 6. p. cap. 18. Item, quia saluum est dicere, quòd

tantum Pontifex loquitur quoad choros quando permittit Breuarium ducentorum annorum, imò expressè dicit, non admittimus inueteratum illud in ducentis suum officium; & quando loquitur Pontifex de choro, est quando permittit illis vsum huius Breuarij in choro, & ad hoc exigit consentum Capituli, & Episcopi. Vnde ad recitandum iuxta hoc Breuarium extra chorum non exigit talem consentum. Secundo probatur alia pars huius sententia, scilicet quòd Clerici, & Religiosi possunt extra chorum, & priuatim recitare iuxta Breuarium sue diocesis, vel Religionis, quia Pontifex expressè dicit, non admittimus inueteratum in ducentis suum officium. Tertio probatur vltima pars, quòd possit, si voluerit, recitare, iuxta hoc Breuarium nouum, quia cum Pontifex exigit consentum Capituli, & Episcopi ad recitandum iuxta hoc Breuarium in choro, videtur concedere licentiam cuiuslibet priuati recitandi iuxta illud priuatim. Hanc sententiam tenere quidam recentiores docti, & est multo probabilior quàm opposita.

DVBIVM XXIV.

An sit modo peccatum lethale recitare iuxta aliud Breuarium, quam Pij V.

1. Metina in summa instr. confess. lib. 1. cap. 14. §. 11. dicit non esse peccatum mortale, si Monachus Franciscanus recitaret quòd iuxta Breuarium D. Dominici, vel aliud, modo non sit Breuarium antiquum ritum lectionum, quia iam omnino cassatum est. Et probatur, quia quòd recitet officium canonicum, est in præcepto, & qualitas illius non, ut ex pluribus dicitur ab. sequenti; sed illud est officium canonicum, ergo. Potest etiam pro hac sententia adduci quòd ante Breuarium Pij Quinti communis erat sententia, non esse peccatum mortale recitare iuxta aliud Breuarium à Breuario sue diocesis, vel Religionis: modo huius Breuarium ex approbatione alicubi, sic Palacios in summa verb. Hora. Caiet. in summa verb. Hora, §. quoad secundum. Nicæ in summa tit. 65. Armill. verb. Hora, num. 27. vbi Syluest. q. 1. c. 9. dicit 1. & refert Lauren. & Zabarella. ment. 2. de celebrat. Missar. Pedraza in sum. cap. 5. Sotus lib. 10. de inst. quæst. 5. art. 4. licet non omnino afferatur id dicta Sotus & Navar. fateantur idem, quia vel altera vice recitatur iuxta aliud Breuarium, cap. quando, Hisp. cap. 19. num. 23.

2. Nihilominus post Pij Quinti Breuarium tenendum est esse peccatum mortale non recitare iuxta illud, licet recitetur iuxta aliud Breuarium, quod ex speciali indulto habet aliqua Ecclesia, ut quia habuit ante ducentos annos. Probat, quia Pius Quintus in motu proprio qui habetur, initio Breuarij, dicit sic, statuis quoscumque, qui tenentur ad Horas canonicas, reuersi ad dicendum ex præcepto huius Breuarij, & venientem ex his, nisi hac sola formula satisfecere possit. Ergo si recitet iuxta aliam formulam, non satisfacet præcepto recitandi: ergo tenetur iterare Horas, alia peccatum mortale contrahe contra præceptum recitandi. Et pro hac sententia videtur esse Palacios 4. dist. 15. diff. 9. fol. 112. vbi dicit id esse crimen, & dispensans an talis beneficiarius, qui se recitaret, teneatur restituere fructus, licet

prius dicat non teneri: at tandem, propter rationem proximè dictam, manet dubius, & videtur inclinare quòd teneatur oblitiscere. Item quia tale Breuiarium non continet absolute officium canonicum, sed illis dumtaxat Ecclesis, quæ illo vte sunt ante ducentos annos: ergo si alius recitet iuxta illud, non recitat officium canonicum. Et sic quidam recentior Magister valde doctus dixit esse sibi valde suspectam sententiam Metine.

3 Rogabis, an possit Religio recitare de Sancto, cuius habet notabilem reliquam: at ignoratur quò die incidat: item quando nullus habetur notabilis reliqua, sed plarium minima, quæ omnes faciunt notabilem? Videtur in primo casu posse, quia mutare semel, vel iterum qualitatem officij est veniale, & ita ex iusta causa non erit culpa: at iusta causa est posse, vt privilegio recitandi de illo sancto, ne aliàs frustrancum sit. Deinde, quia principale est recitare de illo sancto: accessorium autem est vt recitetur die, qua incidit: ergo ignorantia huius accessorii non debet vitare principale. Responderetur in neutro casu id licere, non in secundo, quia privilegium est, quando alicuius sancti habetur notabilis reliqua: at nullus habetur. Item quia non esset maior ratio, cur de vno ex illis sanctis, quam de aliis recitaretur. Non etiam in primo, quia privilegium est recitandi non quacumque die, sed illa, qua incidit: ergo hæc ignorata cessat; sicut nemo posset frui indulgentia concessa die qua incidit, si dies ignoraretur, nec dies est accessoria, sed pars principalis; nec est hæc modica peruersio & alteratio, sed in perpetuum pro tota illa Religione.

D V B I V M XXV.

An mutans qualitatem officij peccet mortaliter. P. q. qui recitare tenetur Horas canonicas, si recitet de sancto quando debet recitare de seua, vel contra.

1 D Vplex est sententia. Prima dicit esse tantum peccatum veniale, quando citra causam fieret: at iusta concurrente causa nullum esset cimen. Probatur, quia quòd recitetur officium, cadit sub præcepto, non verò qualitas officij, sed est squædam qualitas, & accidens. Sic Caiet. verb. Hora. 9. quoad secundum Armill. ibi num. 7. Syluest. quest. 10. dict. 1. Pedraza in summa cap. 1. Nieua in summa. tit. 65. Metina in summa infruct. confess. lib. 1. cap. 14. §. 11. Victoria in confessionario in 3. præcepto, & addit Syluest. non esse mortale, licet id ex fraude faciat, scilicet vt recitet officium breuius: & refert pro hac sententia Laurent. & Zabbar. clement. 1. de celebrat. Missar. Idem, licet dubius, tenet Sotus lib. 10. de iust. 9. art. 4.

2 Secunda sententia dicit, quòd recitare semel, vel iterum, & raro mutando qualitatem officij absque causa, est tantum peccatum veniale, & ex iusta causa nullum est peccatum, vt si occurrat necessitas repentina studendi, vel prædicandi, vel legendi, vel recitandi cum ægrotò, vel defesso: at si toties id fieret, vt arbitrio prudentis existimaretur notabilis audacia, esset peccatum

mortale. Probatur prima pars, quia est leuis materia. Probatur secunda pars, quia non tantum in Breuiario præcipitur recitare, sed recitare secundum formam, & modum ibi traditum, vt constat ex Bulla Pij Quinti, posita in principio Breuiarij. Item quia quis non iudicet rem grauissimam esse communiter non seruare formam recitandi præscriptam à Pontifice, sicut esset res grauis, & peccatum mortale, non seruare communiter ceremonias traditas à Pontifice in Missa? Hanc tenet Nauarr. cap. quando, cap. 19. Hispanè num. 223. 224. & Latine cap. 21. num. 23. & aequaliter faciunt Tabien. verb. Hora. 1. num. 16. D. Anton. 3. p. iii. 9. cap. 1. §. 23. vbi dicitur esse graue peccatum; at non explicatur an sit mortale; & hæc sententia est multo probabilior.

D V B I V M XXVI.

An possit Episcopus dispensare cum suo subdito, vt secundum aliud Breuiarium recitet?

1 S I t conclusio. Ante publicationem Breuiarij Pij Quinti poterat Episcopus dispensare, & tenent aliqui, quos refert Nauarr. ubi infra; & post publicationem talis Breuiarij, nequit. Ratio quia antea tenebantur clerici recitare iuxta formam à suis Episcopis præfixam, & ideo poterant Episcopi, & suas mutare leges, & circa eas dispensare; vt modò tenentur omnes lege Papæ, quam Episcopus, nec mutare, nec dispensare potest. Ita Nauarr. cap. quando, Latine cap. 11. num. 27. 28. & 29.

D V B I V M XXVII.

An qui tenentur ad Horas, tenentur ad omnia officia, quæ sunt in Breuiario, & ad Psalmos penitentiales, officium defunctorum, litanias, canticum Graduum, & officium paruum Beate Mariæ.

1 R A t i o d e b e n d i e s t. Quia in rubricis Breuiarij cauetur in aliquibus diebus esse dicendum canticum Graduum, in aliis Psalm. &c. Sic Prima conclusio. Qui sequuntur hoc Breuiarium nouum Pij Quinti, recitando priuè, non tenentur regulariter, nisi ad solum officium maius illius. Probatur, quia Pius Quintus sic expressit in Bulla, quæ habetur initio Breuiarij. Dixi regulariter, quia tribus diebus litaniarum ante Ascensionem tenentur omnes, qui tenentur ad Horas sub peccato mortali recitare litanias; & die commemorationis defunctorum tenentur sub mortali ad officium defunctorum. Probatur quia talibus diebus ponuntur litanie & officium defunctorum vna cum officio maiori, & in rubrica officij diei præcipitur vt dicantur. Sic quidam iniiores docti, & tanquam verum tenendum est, licet alij recentiores, quos refert Alcoheldo in rubricis Breuiarij, dicant, litanias non obligare sub mortali.

2 A c i n d i e s a n c t i M a r c i e s t d i f f i c i l t a s, a n t e n e a n t u r s u b m o r t a l i a d l i t a n i a s, q u i a i n s i n e B r e u i a r i j, v b i p o n u n t u r P s a l m i p e n i t e n t i a l e s, h a b e t u r, v t d i c a n t u r l i t a n i a i n d i e s a n c t i M a r c i. A c i n r u b r i c a o f f i c i j d i e i, i d n o n d i c i t u r, v t d i c i t u r i n a l i i s, Nihilò

Nihilominus credo teneri sub peccato mortali: siquidem id præcipitur loco citato, saltem in provincia, vel oppido, vbi sit processio generalis: at vbi non fit, non audeo damnare ad mortale non recitantes litanias in die sancti Marci, & tribus diebus ante ascensionem, quia rubrica Breuiarij videtur loqui vbi sunt processiones: sic quidam iniiores Magistri valde docti.

4 S e c u n d a c o n c l u s i o. O f f i c i u m p a r u u m B e a t e M a r i e, & Canticum Graduum, & Psalmi penitentiales nunquam obligant recitantes priuè iuxta Breuiarium Pij Quinti. Probatur ex Bulla citata. Sic tenent Magistri præfati.

5 T e r t i a c o n c l u s i o. R e c i t a n t e s i n c h o r o e t i a m B r e u i a r i u m P i j Q u i n t i s e q u e n d o, t e n e n t u r a d o f f i c i u m p a r u u m B e a t e M a r i e, v b i e r a t a n t e c o n s u e t u d o d i c e n d i, & e o m o d o, q u o e r a t c o n s u e t u d o, & s e c u n d u m q u o d t a l i s c o n s u e t u d o o b l i g a b a t. A t n u l l o m o d o t e n e n t u r a d P s a l m o s & o f f i c i u m d e f u n c t o r u m, v e l C a n t i c u m G r a d u u m, l i c e t a n t e h o c B r e u i a r i u m e s s e t t a l i s c o n s u e t u d o. P r o b a t u r p r i m a p a r s, q u i a e x p r e s s e h a b e t u r i n B u l l a, v t d i c a t u r O f f i c i u m B e a t e M a r i e i n c h o r o, v b i e r a t a n t e a c o n s u e t u d o. P r o b a t u r s e c u n d a p a r s, q u i a P i u s Q u i n t u s i n i l l a B u l l a e x i m i t a c c e p t a n t e s h o c B r e u i a r i u m a b o b l i g a t i o n e r e c i t a n d i d i c t a o f f i c i a, p r æ t e r q u a m a b o f f i c i o B e a t e M a r i e i n c h o r o, v b i e r a t e a c o n s u e t u d o: e r g o e x i m i t a b i l i s e t i a m s i e s s e t c o n s u e t u d o. S i c i d e m i n i o r e s.

6 V l t i m a c o n c l u s i o. E c c l e s i a, q u æ n o n a c c e p t a r u n t B r e u i a r i u m P i j Q u i n t i a n t e q u a m c o n s u e t u d i n e m d u c e r o r u m a n n o r u m, t e n e b u n t u r a d o f f i c i a d i c t a, v b i e r a t c o n s u e t u d o, v e l a l i q u o d p r æ c e p t u m s p e c i a l e s u i B r e u i a r i j; q u i a h o s n e e x i m i t, n e c l i g a t d i c t a B u l l a P i j Q u i n t i. S e c u n d u m i n i o r e s d o c t i.

7 A n v e r o d i c e n s H o r a s n o n i n t e n d e n s s a t i s f a c e r e o b l i g a t i o n i, s a t i s f a c i a t, v e l p o t i u s t e n e a t u r r e p e t e r e, & i d e m e s t d e a u d i t i o n e M i s s æ, & i m p l e r i o n e a l i o r u m p r æ c e p t o r u m, d i x i l a t e l i b. 1. s u m m a, c a p.

S V M M A R I V M.

- 18. An attentio sit in præcepto in Horis Canonicis & aliis precibus, que ex præcepto dicuntur.
19. An sit præceptum orandi deuotè.
20. An qui recitat Horas absque intentione requisita, sit in defectu attentionis peccet mortaliter, tenetur Horas repetere.
21. An in orationibus, quas quis non ex præcepto, sed ex deuotione recitat, sit peccatum recitare sine illa attentione actuali, & virtuali.
22. An qui tenetur ad Horas, possit sine peccato simul exercere aliquas operationes externas.
23. An dormientes, vel dormitantes inter recitandum satisfaciunt præcepto recitandi.
24. An qui non recordatur se dixisse aliquem Psalmum, vel Horam, teneatur repetere.

An attentio sit in præcepto in Horis Canonicis, & aliis precibus, que ex præcepto dicuntur.

1 P R i m o oportet aliqua prænotare. Primo nota hanc questionem tantum habere locum in oratione vocali, in qua lingua potest dicere sine mente sonum: nam in mentali, cum ipsa attentio sit ipsissima oratio, repugnat mente orare, & non attendere: vnde cum primùm euagari mens incipit, orare desinit. Sic Sotus lib. 10. de iust. 9. art. 5. & aliqui ex recentioribus Magistri docti. Secundo nota quòd differunt intentio, attentio, & deuotio; quia intentio est propositum recitandi: vnde est actus voluntatis. Attentio est aduertentia ad id quòd recitatur, scilicet, vt quòd lingua dicit, mens simul intus concipiendo loquatur: vnde est actus intellectus. Deuotio verò si sumatur proprie, est quidam actus voluntatis, quo aliquis est promptus, & paratissimus ad ea, quæ pertinent ad diuinum obsequium: vt docet D. Thom. 2. 2. quest. 82. art. 1. Si autem sumatur deuotio communiter, vt vulgus sumit, significat refectorem illum spiritualem mentis, & dulcissimam recreationem, qua prouenit ex ipsa oratione, & est quidam effectus eius. D. Tho. ubi supra.

Tertio nota quòd triplex est attentio, quæ in oratione vocali potest adhiberi. Prima est, qua attenditur ad verba, ne in prolatione erretur. Secunda, qua ad verborum sensum attenditur. Tertia, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, & rem petitam. Et licet Sotus lib. 10. de iust. 9. art. 5. dicat non posse habere priorem attentionem, qui Latinitum idioma ignorat, at melius dicit Nauarr. cap. quando, Latine cap. 21. art. 34. posse habere; quia hæc attentio principaliter consistit in aduertendo, vt verba rectè suo ordine pronuntientur. Itarum autem attentionum secunda est præstantior, & tertia præstantissima. Sic asserunt vniuersi Doctores citandi.

Quarto nota quòd, vt colligitur ex D. Thoma 2. 2. 9. 83. art. 13. tres sunt orationis effectus. Primus est mereri: secundus impetrare: tertius est quædam refectio, & recreatio spiritualis ipsius animæ; quibus possimus addere quartum, scilicet adimplere præceptum recitandi, qui effectus distincti sunt, vt bene probat Nauarr. cap. quando, cap. 13. num. 2.

His positis, difficultas est quæ attentio requiratur ad satisfaciendum præcepto de recitandis Horis canonicis; & obiter dicemus de attentione requisita ad consequendos alios effectus orationis.

Duplex est sententia. Prima docet Ecclesiæ præceptum esse de Horis dicendis attentè quoad attentionem exterio-rem, id est, vt quis dum recitat, non se occupet scienter in actu exteriori, qui non compatitur secum attentionem orationis, non tamen quoad interioriorem attentionem. Ex quo fit, quòd si quis dum recitat Horas canonicas, diuagetur in opere externo contrario attentioni se occupans, peccat mortaliter: si verò diuagetur tantum secundum actum internum, licet data opera id faciat, non peccabit mortaliter. Ratio, quia Ecclesiæ